çev SANAT

plastik sanatlar dergisi

KASIM/ARALIK

05/7

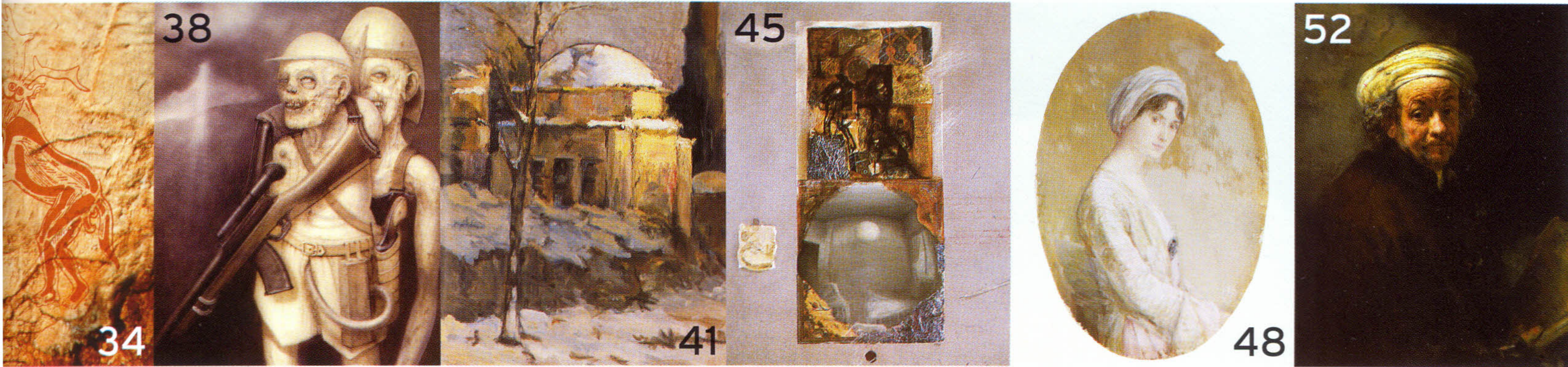
KDV DAHİL 7.500.000 TL (7,50 YTL)

Enis Batur, Murat Gülsoy
Tomur Atagök - Venedik Bienali
Öncesi ve Sonrası ile 9. İstanbul Bienali
Müfit İşler - Homo Artus
Art İstanbul 2005
Kent Proje Sanatçıları ve Yapıtları
Gürcistan-Tiflis, Art Caucasus 2005
Osman Hamdi Bey Müzesi
Son Portre: Rembrandt

ISSN 13053752

9 771305 375001

KASIM/ARALIK 2005

ayın Koordinatörü
rcan Tosunoğlu

örsel Yönetmen
ıldırım Özkan

rafik Tasarım
erkan Biçer

otoğraf Editörü
uba Ceylan Yalman
eylanyalman@ceyguzelsanatlar.com

eklam İşleri - Abone ve Basın Bültenleri
eda Yılmaz
an@ceyguzelsanatlar.com
el : 0 216 359 01 02 Dahili: 114
ax: 0 216 359 00 16-17

Bu Sayının Danışma Kurulu ve Katkıda Bulunanlar
Prof. Tomur ATAGÖK
Cemil ATİK
Ahmet Hilmi BALCI
Enis BATUR
Ahmet BOZKURT
Tanju DEMİRCİ
Doç. Dr. Fethiye ERBAY
Prof. Devrim ERBİL
Ümit GEZGİN
Murat GÜLSOY
Müfit İŞLER
Ekrem KAHRAMAN
Bahar KOCAMAN
Yekta KOPAN
Prof. Hüsamettin KOÇAN
Fatoş ÖZEL
Denizhan ÖZER
Zümrüt RADAU
Lütfi Can YALMAN
Tuba Ceylan YALMAN

Adres
Sahrayıcedid Mahallesi İnönü Cad. Gül Apt.
No: 3 D: 9 Sahrayıcedid-Kadıköy/İSTANBUL
Tel : 0 216 359 01 02
Fax: 0 216 359 00 16-17

Yayına Hazırlayan
Aysberg Basın Yayın San. ve Tic. Ltd. Şti.
Biracılar Sokak No: 10
34387 Mecidiyeköy / İSTANBUL
Tel : 0 212 217 49 59
Fax: 0 212 211 62 77

Renk Ayrımı
Filmon

Baskı
Esen Ofset

Ayna Bedenlerden Harf Bedenlere İsmet Doğan Resmi

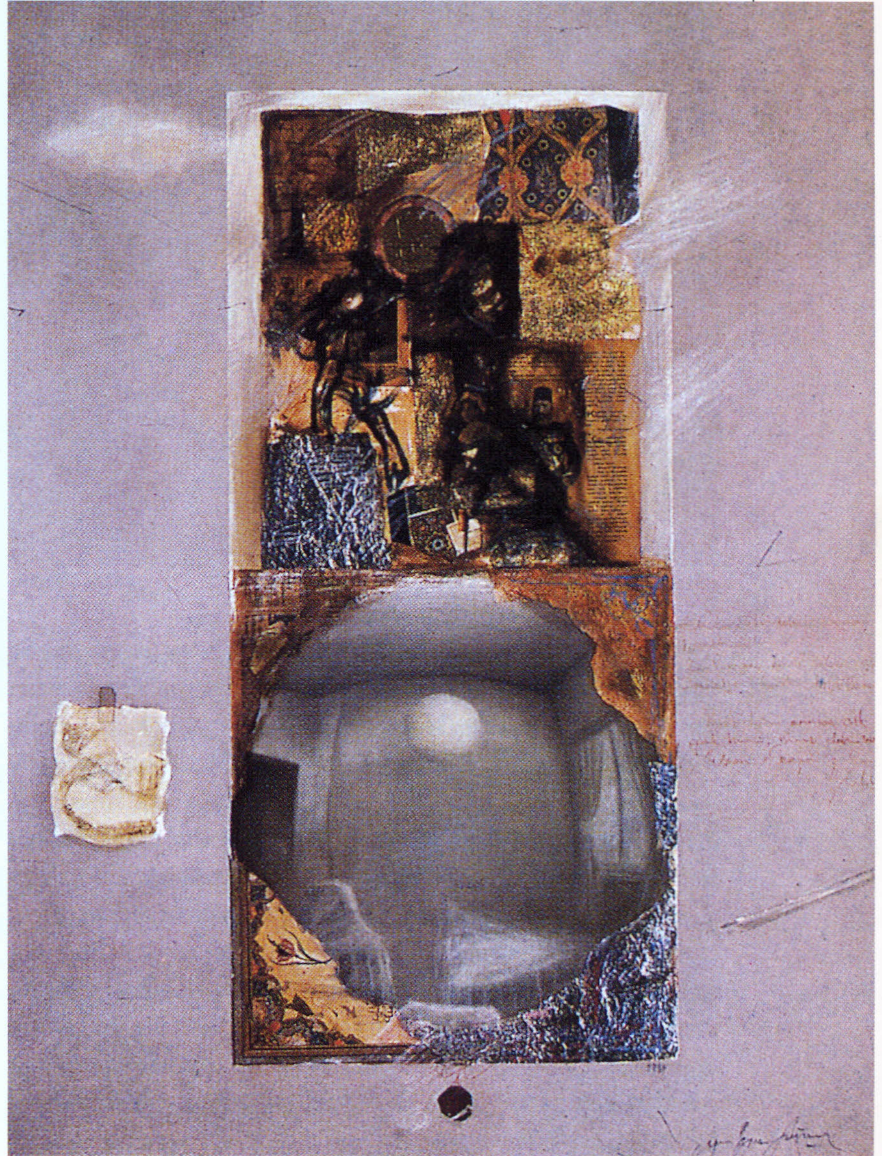
Ahmet Bozkurt

"Bir harf insanın hayalinde 'zihinsel' olarak varsa, ancak o zaman onu kullanır, çünkü o harf bir zihinsel oluşumdan, bir sözden ya da bir yazıdan mürekkeptir"
İbn-i Arabi

I. Hiçbir aidiyet duygusunun olmadığı bir kendiliğin (entity) biçimlendirdiği görüngüler dünyasında insan hem simgesel olarak hem de kurmacaya dayalı zihinsel anlatım biçimlerine sahiptir. Böylece varlığa içkin bir ara-uzamda yerlemlendirilen beden, içerisi ile dışarısı arasındaki sınırın imgesel farklılığında soluk alan bir kurgusallığa yaslanır. Dile getirdiği şeyi kendi içerisinde tüketen bir imge tarafından varlığa onaylatan beden gerçekte görülen nesne içerisinde bir "seçilmişlik" edimine denk düşer. Zira beden sürekli olarak yeniden yaratılan ve üretilen bir düzlemde hep kendisine bakılan nesnenin içkinliğinde dokunsal olanın tacizkârlığından da güç alan fenomenolojik bir sürece sahiptir. Her imgede bir görme biçiminin yattığını dillendiren John Berger'i haklı çıkartan sanat nesnesi (objekt d'art) de budur zaten. "Öteki"nin "aynı"lığı içerisinde suskunluğa uğratılmış tüm bedenler, kimliğin akışkanlığı içerisinde harekete geçen dilsel bir özdenliğe sahiptir. Şimdiki anın bilinç akışında dolaysız bir farkındalık biçimine sahiptir beden. Bu yüzden görmenin fenomenolojisine abanan dilsel bir süreç olarak beden, bu dünyada bizi akışkan bir zaman içerisinde verili bir mekâna bağlar. Anlamdan yoksun bir dünya, dilden yoksun bir dünyadır. Dolayısıyla bakışın ve görmenin fenomenolojik dolayımı her zaman düşsel bir imgelem içerisinden dile gelir.

Bu bağlamda bedeni yazmak edimi de, benliğin kendi varoluşuna kapandığı döngüsel bir zaman içerisinde dile gelen bir söylemselliğe sahiptir. Şeylerin edimselliği üzerinden hareket ederek, eylemselliğini ancak iç-içe geçmiş imgelerin toplamında bulan dünya da her şeyden önce bir beden olarak beliren dilin içerisinden varlığını haber verir bizlere. O halde zamanda ve mekânda sabit bir aralığı olmayan bir varlık nosyonu, dünyanın bedenlerden oluştuğunu söyleyen Bergson'u ne kadar haklı çıkartabilir?

Nesnelerin söylemsel üretimi sayesinde bir dil gibi varolmaktadır beden. Mekâna bağımlı olan bir bedenin örttüğü tinsellik biçimi

İsmet Doğan

İsmet Doğan

olarak dil her zaman için böylesi bir aralığa sahip çıkmıştır. Dolayısıyla bedenin, tam da yapısalcı anlamda, "yazı" tarafından kodlanan anlamın ve yorumun üst düzeyde geçerliliğini koruduğu kültürel bir metin ile sabitleştirilmiş bir "aralık" (spacing) içerisinde vücut bulduğunu söyleyebiliriz. Zira dil, kendisine "kapalı" bir anlam kümesi oluşturduğu gibi, bedeni yazma düşüncesinin doğurduğu metinselci bir yapı da aynı kapalılığı sabitleştirilmiş bir aralıkta, toplumsal muhayyilede açığa çıkartmaktadır. Heidegger'in önerdiği bir "yaşayan beden" tasavvuru da ancak bu düzlemde ele alınabilir. Gerek bilinçdışının yıkıcılığından bahseden Luce Irigaray'ın dekonstriktif çabası gerekse de iktidarın bedenlerde ve bedenler aracılığıyla işlediğini dile getiren Foucault'nun beden merkezli genealojik (soykütüksel) yorumlarında hep söylemsel üretimin yazı dolayımında dile geldiği libidinal bir akışkanlık egemendir. Freud'da bir nevi tutunumlu (chorent), bilinçli özneyi söken bilinç-dışının yapıtaşı olan beden Merlau-Ponty'nin, katıksız, fenomenolojisinde ise şeylerin algılanmasıyla eş-zamanlı bir algılanma sonrasında ortaya çıkmaktadır. Aynı durum Edmund Husserl'in yönelimsel (inteltionalite) düşüncesinin bir devamı olarak görülebilecek olan J.P.Sartre'ın bilinci kendinin dışına çıkma eylemi olarak betimlediği varlık sorununa "öteki" ile olan karşılıklı bir bakışımlılık ve dokunma duyumsallığı içerisinde değinen düşünsel serüveninde de rastlamak mümkün. Psişik olanın kendi başına bir dünya oluşturmadığını; "ben" olarak ya da "ben yaşantısı" olarak verilen böylesi şeylerin, deneysel bedenler denen belli fizik şeylere bağlı olarak göründüğünü dillendiren Husserl'de bu süreç daha da etkindir. Bakışın "öteki"nin bedenini cisimleştirdiğini söyleyen Sartre bedenin okşanması ile varlığın oluşumuna edimsel bir boyut katar. Onun için Sartre: "ötekini okşarken benim okşamam ile onun bedenini doğurmaktayım" diyerek bedeni okşama ile varlığa sunmaktadır. Dünyanın eylemselliğinde anlamını bulan bir bakış ise, tıpkı Merlau-Ponty'nin varlık (étre signifie) dediği bir adanmışlığın bu dünyaya bir armağan olarak sunulmasından başka bir şey değildir.

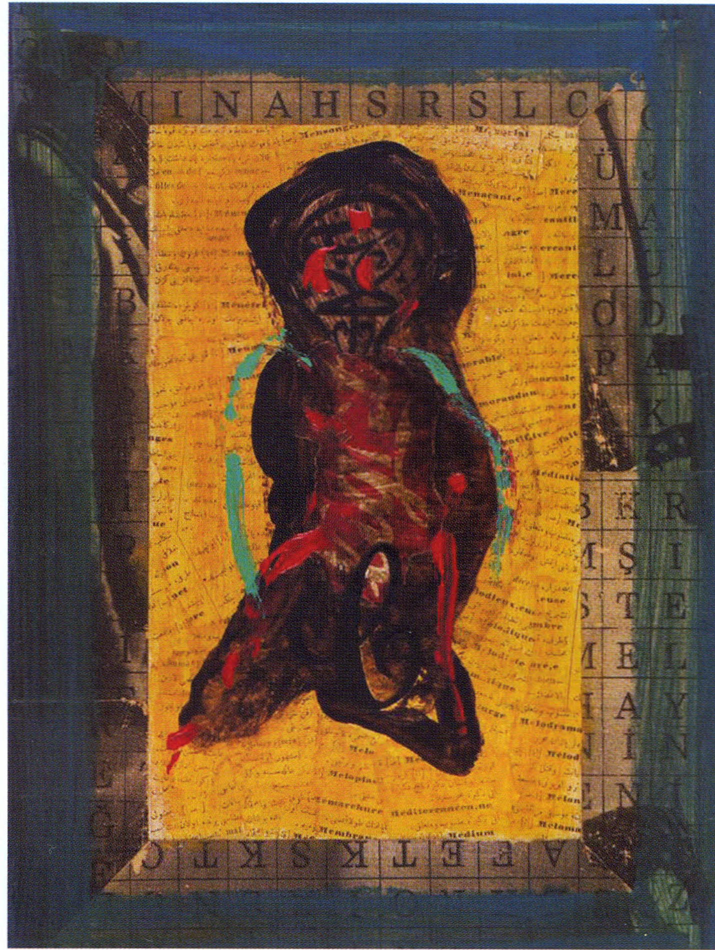
II. Tıpkı Merlau-Ponty ve ardıllarının ısrarla dillendirdikleri şeyi yani bir bedenler dünyasını (mundus corpus) farklı alımlama biçimleriyle anlamı soğurtan fallik gösterenleriyle açığa vuruyor İsmet Doğan resmi. Bu bağlamda hiç de haksız değildir Mehmet Ergüven. Onun için dil, aynen ressam gibi, izleyici olarak resimle yaratıcı diyaloğa girmenin öncelikli ön koşulunu oluşturur. Dolayısıyla harf ve suret, dil ve beden bir göz aldatmacası(trompe l'oeil)ndan ya da aktif imgeleme dayanan bir gösterge olarak harfin öykünerek dünyayı imlediği, figürleştirdiği bir gölge-fenomen(epiphenomenon) den çok daha farklı bir uzamda tecessüm eder.>

Zira dil ve imge arasındaki klasik bağı koparan figürün kendini metinsel olana açarak çözüldüğü yeni söylemsel durum tamamen mekânsal ve daha çok bedenin alımlama tarzından doğan görüngülere ve bilinçdışı özlere aidiyetinden kaynaklanan bir sorundur. Zaten "bilinçdışının imgelerinden" bahseder İsmet Doğan. Çünkü sanat bilinçdışıdır ona göre ve bu durum kişisel bir önermesi değildir sanatçının.

Geçmişin temsili anlatımını; hem yerel olanı hem de evrensel olanı içerimleyen bir beden tasarımıyla ele alan İsmet Doğan resminde bulunduğu zamanı soğurtan farklı bir zamansal anın bakışımsızlığı içerisinde kendisini sunan imgesel bir eşik, harf ve suretin benzeşimselliğinden hareket eden ortak bir yaşam alanı mevcuttur. Her şeyden önce non-figüratif örgülerle işlenen bu resimler temsil ettiği epistemolojik uğrağa hiç de uzak düşmeyen betimsel yönüyle geçmişe ait olanın metinsel bir form içerisinde ele alındığı yapıtlardır. Doğan'ın yapıtlarının dilbilgisel özünü akamete uğratmayan özellik aynı zamanda bu resimlerin üzerine kazınmış her türlü imin ve kodun göstergesel bütün yapısını da kendi bünyesinde anlatısal bir bağlamda dile getirmektedir.

Daha önce düzenlenmiş olan, bir önceki, Medium: Yazı serisinin devamı niteliğinde olan Medium: Yazı-Beden (Lapsus) serisinde de İsmet Doğan dil ve tarihi bir sorunsal olarak önüne koymaktadır. Bu temel sorunsalı ise bir modernite eleştirisi ve aynı zamanda hermenötik bir okuma ile aşmaya çalışmaktadır. Yaptığı işleri bir "resim-iş" olarak değerlendiren Doğan, bunları resm-i olmayan modern resim okumaları olarak görmesiyle de farklı bir resimsel korpus içerisinde yer almaktadır. Kaligrafik (resim-yazı) yöntem aracılığıyla resimlerinde işlediği bedenler hem geleneğin hem de modernitenin içselleştirdiği suretlere egemen olan figürdeki deformasyonu açığa vuran imgesel duraklara sahiptir. İşte bu yüzden Doğan'ın resminde, birbirine eklemlenmiş dışsallıkların dile geldiği boylamsal geometrik bir düzlemde içbükey imgesellik haline sahip olan nesneler kendi gerçekliğine denk düşen ara bir uzamda, eşikte; parçalanmış gövdeler, paralar, senetler, et parçaları, Atatürk ve Osmanlı padişah portreleri, kûfi yazılar, haritalar, gazete parçaları, rozetler, bulmacalar ve labirentler eşliğinde simgesel bir yurt edinmiştir kendisine.

Bir nevi, resmi tarih anlayışının ve onunla malul retrospektif tarih ve kültürün arketipsel-ikonografik imlerinin yapıbozumuna uğratıldığı metinsel yapıtlardır Medium: Yazı-Beden serisine dahil olan resimler. En çok da bu özelliğiyle, Doğan, dilsel göndergeleri son derece köklü bir şekilde resmine yerleştirir. Böylece kullandığı imgeleri daha da bir akışkan hale getirerek resime dahil olan tüm gösterenleri zihinsel bir kodlamaya tabi tutmaktadır. Bu anlamda da zaten Doğan, neredeyse bir yazı yitimini (agraphia) önceleyen dolaysız bir algılanım biçiminin kendisini dayattığı bir farkındalık içerisinde her zihin tarafından görülebilir olmayan imgeleri ve nesneleri kayıt altına almış olmaktadır. O yüzden, anlamın ve görüntünün hiçbir değişikliğe uğratılmadan görsel bir çoğaltım içerisinde aktarıldığı dinsel bir biçim olan ikonografiler gibi Türk modernleşmesinin temel seyrini oluşturan Atatürk'ün posterlerini de ikonografik bir temsil ilişkisi içerisinde ele alır Doğan. Böylece hem gelenekle olan güçlü bağını vurgulamak için kullandığı kûfi yazılar hem de modern bir temsil ve kullanım biçimi olarak ışıklarla çerçevelenmiş bir ritüel eşliğinde iki farklı "Mustafa Kemal" imgesini bedenleştirir. İsmet Doğan resmi, Türk modernleşmesine vurgu yapan bu yönüyle de daha şimdiden farklı bir uğrakta yerini almış durumda.

İsmet Doğan

Türk politik kültürüne ilişkin tüm dilsel, kültürel, mekânsal imleri ele aldığı felsefi çerçevesiyle İsmet Doğan hem yerel olanı hem de evrensel olanı içerimleyen kültürel kodların yapı bozumuna girişmiştir. Hiç kuşkusuz bu dekonstriktif çaba "şeylerin dünyasını yaratan, kelimelerin dünyasıdır" diyen Jacques Lacan'ı da böylesi bir varoluş kipinden ayrı tutmayan, paranteze alan metinsel bir yapıya sahiptir. Zaten aynadan yansıyan suretlerin bir bengi-dönüş sayesinde giderek nasıl harfsel bedenlere dönüştüğünü; algıda duyumsal olarak kendini hissettiren şeyin bu türden bir bedenlenme biçimi olduğunu gösteriyor İsmet Doğan'ın resmi. Ayna aşamasının bir kimliklenme (identificiation) olarak kendisini açığa çıkarttığı Lacancı retorikte de bir eksiklik olarak kendisini hissettiren şey aslında tam anlamıyla bir bilinç durumunun kendisini hep "öteki" olarak kurmasıdır. "Öteki" olmaklığın bir bilinç akışı eşliğinde kendisini hissettirdiği bu resimlerde bizi Derrida'nın öngördüğü şekilde bir ilk-yazı (arche-écriturg) deneyimine götüren şey nedir o zaman? Her şeyden önce İsmet Doğan hep bir unutuş olarak hafızalara kazınan mitik ve ütopik tüm imgeleri bağlı bulunduğu dil ve tarih bağlamından da ayrı tutmadan zamansal ve mekânsal bütün bilişsel ögeleri de, görünen nesnelerin içkinliğine abanan bir ayna aracılığıyla aktarma yolunu seçmiştir.

Onun için İsmet Doğan resminde "ötekileştirici" özelliğiyle ön plana çıkan ayna imgeselliği mekâna hapsolan tarihsel bilincin yeniden sessizliğin dili olan resim aracılığıyla yansıtıldığı bir aktarmadan başka bir şey değildir. ■